Franjo Topić, *Bosna i Hercegovina — naša domovina.* Sarajevo i Zagreb: HKD Napredak, 2021.

(Skraćen i prilagođen prikaz knjige koji je prethodno bio objavljen na mrežnoj stranici *Slobodna Dalmacija*.)

U naslovu knjige sažeo je pisac Franjo Topić stajalište koje progovara iz pojedinih njezinih poglavlja. Javno očituje svoju ljubav prema zajedničkoj domovini u svim njezinim sastavnicama. Neskriveno iskazuje kako voli cijelu Bosnu i Hercegovinu i sve ljude u njoj. Zauzima se i želi da Hrvati i katolici mogu živjeti na ukupnom njezinu prostoru u dobrim odnosima sa svima. Za njega je opstanak Hrvata u Bosni i Hercegovini kako strateški i globalni tako i katolički i hrvatski interes.

Knjiga sadrži članke pisane u razdoblju od petnaest godina, od 2002. do 2017. godine. Pretežno su u njoj sabrane kolumne objavljivane u periodičkim publikacijama *Dnevni list*, *Danas*, *Katolički tjednik* i *Svjetlo riječi*. Autor donosi presjek vlastitih svjedočanstava i prosudaba o zbivanjima u vremenu kada se odvijaju. Prikazuje ih i komentira u kontekstu aktualnih društvenih i političkih procesa. Pri tom reflektira o univerzalnim pojavama u društvu i ljudskom življenju. Obrazlaže kako su mu najčešći povod za pisanje aktualni događaji ili pojave s kojima se suočava. Njegov je način bavljenja znanošću razmatranje i odgovaranje na konkretna pitanja ljudi i vjernika, u sadašnjem vremenu. Traži što je postojano i trajno iza privida pojavnosti. Time upućuje na metafizički pojam za individuaciju, *haecceitas*. Na hrvatski se taj izraz prevodi nazivom "ovost". Upućuje na značenje skolastičkoga pojma *quidditas*, doslovce "štostvo" ili "što ovo jest". To je ono što ostaje u stvarima kao trajno, kao njihova bit. Zadržava se u njima nakon svih mijena kroz koje prolaze. No "ovost" ima jedinstvenu i neponovljivu individualnost. Sadrži obilježja koja pripadaju samo danomu povijesnomu događaju ili osobi.

Topić smatra da znanost ima zadaću tražiti istinu i razmatrati stvarnost u njezinoj "ovosti", u danom i konkretnom vremenu i prostoru. Kako za znanost u cjelini tako osobito za teologiju ističe potrebu traženja odgovora na dvojbe i pitanja ljudi u svijetu u kojem žive. Na taj način promatra i nastanak uzvišenih teoloških traktata. Stvarani su najčešće kao odgovori na izazove pred kojima su se našli ljudi u određenom dobu. Onaj koji za sebe istražuje postojanost iza privida pomaže i drugima da otkriju bit stvarnosti. Tako se iz vremenitoga stvara ono što postaje univerzalna poruka.

Pri tom o konkretnim zbivanjima i ljudima Topić ne piše bez zauzimanja vlastitoga stajališta i poželjne pristranosti. Štoviše, s ponosom ističe kako su njegovi tekstovi pozitivno angažirani. On se zalaže za dobro, za istinu, za pravedno. Njegovo je uključivanje vođeno željom da pomogne onima koji se zalažu za valjane vrijednosti. Rasvjetljavajući pojave i djelovanje ljudi smatra kako se na taj način može pomoći u rješavanju bitnih društvenih pitanja.

Među temama koje se provlače kao lajtmotiv kroz niz ogleda u knjizi na prvom je mjestu pitanje opstanka Hrvata. Upada u oči kako u tim razmatranjima često poseže za vrlo duhovitim argumentima. Prožima ih poučnom i trpkom ironijom. Upire satiričnu oštricu prema krugovima koji su lažno zabrinuti za sudbinu Hrvata, a namjere su im drugačije. Neki pokazuju svoje licemjerje. Na Bosnu i Hercegovinu primjenjuju kriterije koje kod sebe zanemaruju. Drugi, primjerice, ispiru vlastitu savjest zato što su otišli. Dokazuju onima koji su ostali da ne mogu živjeti u "napuštenoj" domovini.

Primjer me je podsjetio na poučnu Ezopovu basnu o lisici koja je, uhvaće-

na u lovačku zamku, ostala bez repa. Savjetovala je svojim prijateljicama neka i one sebi odgrizu repove. Na sličan se način očito nekima pričinjava da će umanjiti svoj osjećaj nedostatka ako se i drugi povedu za njima. Na kraju prispodobe razotkriva se prava nakana opsjenjivanja. Himbena je lisica raskrinkana. Doživjela je porugu i opći podsmijeh. Basna otvara pitanje o namjeri i koristi onih koji se služe varljivim nagovorima drugih. Zacijelo, onaj koji je prozreo demagogiju dužan je i drugima otvarati poglede na podle himbenjake.

U ironičnom duhu Topić okreće pilu naopako prema onima koji tvrde kako za Hrvate nema opstanka u Bosni i Hercegovini. Na izgovore koji kazuju da su otišli jer ne žele živjeti s drugima oštro nadodaje pitanje, a kako im je u novim sredinama. Zar ne žive s drugima u New Yorku, Kanadi ili Novom Zelandu gdje su doselili? Preokreće u zaključak da je upravo u tim društvima život s drugima i drugačijima vrhunsko civilizacijsko i političko dostignuće. Na izjave kako je teško živjeti tamo gdje nije hrvatska vlast spremno uzvraća: "Stoga ste vi došli u New York gdje je dogradonačelnik Hrvat, gdje je glavno sveučilište Columbia na hrvatskom jeziku i gdje je 2. program CNN–a na hrvatskom" (str. 21). S pravom zaključuje da se teško pomiriti s tako nelogičnim tvrdnjama. Lažno zabrinuti iz Amerike ili Kanade imaju potrebu soliti pamet onima koji su ostali. Pita se što takve pokreće na objašnjavanje drugima kako bi i oni trebali otići.

Autor govori izravno i jednostavno. Zadire u samu srž problema. Tako je zacijelo poučno njegovo promišljanje i za neke stručnjake za demografiju u Republici Hrvatskoj. Muče se odgonetavajući razloge zašto ljudi danas pojačano iseljavaju. Odgovor je puno jednostavniji nego što mnogi žele priznati. Topić ga je sažeo na gospodarski nazivnik. Ne zavaravajući sebe ni druge, naveo je podatak kako je 95% svjetske migracije prouzročeno isključivo ekonomskim razlozima. Sve je ostalo nazvao pustom pričom o nacionalnim, državnim, političkim i vjerskim razlozima. Ogradio se naravno od uzroka izazvanih ratom. To je posebno stanje, kako svojedobno u Bosni i Hercegovini tako i danas u Ukrajini ili nekim drugim dijelovima svijeta. No dok ne prihvate prave razloge, oni koji rješavaju demografske probleme teško će ih dostojno riješiti.

Bez uvijanja autor iznosi na vidjelo zablude prouzročene očekivanjima da će doći do podjele Bosne i Hercegovine. Odgovornost za to pronalazi i među nekim predstavnicima hrvatske politike, kako u Bosni i Hercegovine tako i u Hrvatskoj. Opsjenjivali su ljude i uvjeravali da Hrvati ne mogu živjeti u Bosni i Hercegovini kako bi opravdali zahtjeve za podjelom. Sam je osjetio na vlastitoj koži maćehinski odnos prema onima koji su dokazivali da je to pogrešno. Zabilježio je znakovito svjedočanstvo jednoga uljuđena i naobražena kolege svećenika koji mu se iskreno povjerio kako pripada onima koji nikada nisu mislili na Bosnu i Hercegovinu. Jer su mislili da će se Hercegovina pripojiti Hrvatskoj. Očito je prevelika želja nekima pomutila zdravo rasuđivanje o političkoj stvarnosti. Jer nikakvih promjena granica na prostoru bivše Jugoslavije nije bilo nakon nalaza Badinterove komisije da su mjerodavne republičke granice.

U pozitivnom ozračju autor ne prikriva svoju želju da se u njegovim kolumnama iskaže vjera u dobru budućnost Bosne i Hercegovine. S iskrenom nakanom objavljuje svoja promišljanja i traži dijalog s drugima. Kao što se sam zalaže, tako poziva i sve ljude dobre volje da grade zajedničku kuću opstanka, vlastitu domovinu. Suprotstavlja se onima koji se prepuštaju očajavanju i beznadnosti. Njegove su kolumne prosvjedi

upereni protiv negativnih vibracija koje ga okružuju.

Za ustroj Bosne i Hercegovine zagovara srednji put između apstraktnoga anacionalizma i "sirovoga nacionalizma". Zaslijepljen vlastitom nacijom potonji je pripravan eliminirati sve koji nisu njegove nacije. Stvarnost poučava kako će u Bosni i Hercegovini još dugo biti važno nacionalno pitanje.

U nizu ogleda Topić promišlja usud i budućnost Europe. Kao prvi predsjednik Paneuropske unije Bosne i Hercegovine, a sada član Predsjedništva Međunarodne paneuropske unije, trudio se u brojnim prigodama dati idejni prinos boljemu europskomu uređenju. Smatra kako Europa ima dobru budućnost te da će moći biti svjetionik civilizacije za svijet ako bude znala crpiti snagu iz svojih autentičnih izvora. Upućuje na glavne stupove paneuropske kulture prispodobljene u tri znamenita brežuljka: Agora, Kapitol i Golgota. Zalaže se za njihovu sintezu u klasičnom humanizmu obogaćenu kršćanskom objavom. Iskazuje nadu u preporod i obnovu Europe. Poziva se na slavnoga francuskoga pisca Jean–Marie Domenacha, koji je Europu usporedio s čarobnom pticom Egipćana, feniksom, koja umire samo zato da bi se ponovo rodila.

Opisujući stanje u Europi, na konferenciji Hrvatske paneuropske unije u Zagrebu 2005. istaknuo je "ekstremni materijalizam". Prepoznao je u njemu teoretsku sličnost s ideologijom komunizma. Radi se o sličnoj materijalističkoj ideologiji zasnovanoj na pragmatizmu. Taj ga je uvid potaknuo na pesimističnu opasku o smjeru kretanja Europe. Premda je po naravi optimist, prema nekim pokazateljima čini mu se kako Europa polagano umire. Kao odgovor na taj izazov pozvao je paneuropejce na zauzimanje za istinske vrijednosti koje mogu pomoći europskim narodima kako u ozdravljenju duše tako i u biološkom opstanku. Materijalizam je poguban i za jednu i za drugu dimenziju ljudskoga življenja. Topić smatra da je najveći problem u Europi, a onda i u BiH i Hrvatskoj negativni natalitet, za što donosi podatke.

Knjiga donosi na primjeru Bosne i Hercegovine inspirativnu argumentaciju o istosti i različitostima, o harmoniji i disharmoniji. Pisac poseže za Aristotelovim odnosom općega i pojedinačnoga, čovjeka kao bića zajednice i vlastite individualnosti. Kao svoj model zagovara sintezu u dijalogu. Odbacuje kako isključivost tako i nerealan već iskušani model bratstva i jedinstva. Uz povezivanje različitosti zalaže se za ideju tolerancije u društvu. Poput Emmanuela Levinasa naglašuje značenje drugoga. Smatra kako je neophodno razvijati i njegovati osjećaj za drugoga i drugačijega, za one koji su različiti.

Na kraju želim uputiti na razmatranje o "mirnoj Bosni". Čini mi se osobito dojmljivim. Autor je duboko uvjeren kako se miran i dobar život može postići. Ladan je ukazao na tumačenje višeznačne izreke za vrijeme kada je "Bosna imala svoj rahat i bila uglavnom serbez, pa je kao takva (mirna i slobodna) bila poslovično uzorna i drugima" (*Vijenac* br. 167). Krunski je razlog za Topića što u Bosni i Hercegovini žive "nagodni ljudi".

Privlačna je stoga piščeva potraga za prikladnim uređenjem nemirom rastrgane domovine. Knjiga sadrži inspirativne poticaje za "mirnu Bosnu" na idejnim temeljima demokratske tolerancije, prijateljstva i istosti u različitostima. Smatra da sadašnje entitetsko uređenje nije dobro, te da bi najbolja bila kantonizacija po primjeru Švicarske, a što je bilo predviđeno i Washingtonskim sporazumom. Podastire ogledna promišljanja kako osigurati dobru budućnost i miran život zemlji nagodnih ljudi.

Pavo Barišić